

Zpracování koncepce a systému aktivit k podpoře dětského čtenářství v knihovně

Studijní text

Autor: Mgr. Helena Hubatková Selucká

Konzultant: Mgr. Gabriela Obstová

Ostrava 2019

VISK VEŘEJNÉ
INFORMAČNÍ SLUŽBY
KNIHOVEN

Odborná způsobilost	Zpracování koncepce a systému aktivit k podpoře dětského čtenářství v knihovně
Profesní kvalifikace	Samostatný knihovník v knihovně pro děti (kód: 72-021-R)
Kvalifikační úroveň	6
Klíčová slova	koncepce, strategie, plánování, propagace, sebereflexe, zhodnocení, zpětná vazba, projekty, čtenářství, informační gramotnost, čtenářská gramotnost, dynamika skupiny, Bloomova taxonomie vzdělávacích cílů, třífázový model učení, granty, průzkumy spokojenosti
Anotace	Studijní materiál předkládá studentům teoretická východiska pro tvorbu koncepce a systému aktivit k podpoře dětského čtenářství v knihovnách. Na obecné struktuře tvorby programu prakticky ukazuje, jak připravit program od záměru a cílů až po jeho zhodnocení a vyúčtování.

Tvorba studijních textů je realizována za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky v rámci projektu Veřejné informační služby knihoven (VISK 1).

Zkouška z odborné způsobilosti **Zpracování koncepce a systému aktivit k podpoře dětského čtenářství v knihovně** má 2 části, zkoušený musí splnit tato kritéria hodnocení:

Kritéria hodnocení	Způsob ověření
a Vytvořit obsahový návrh dlouhodobého (ročního) cyklu aktivit k podpoře dětského čtenářství pro konkrétní věkovou skupinu dětí	Praktické předvedení
b Zpracovat návrh organizačního a materiálního zajištění a harmonogram jedné z aktivit cyklu	Praktické předvedení

Tento text pro vás připravila Mgr. Helena Hubatková Selucká, Knihovna Jiřího Mahena v Brně, hubatkovaselucka@gmail.com

Text konzultovala Mgr. Gabriela Obstová, Knihovna Jiřího Mahena v Brně, obstova@kjm.cz

OBSAH

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍHO TEXTU	5
1 ANALÝZA.....	6
1.1 Kdo navštěvuje knihovnu	6
1.1.1 Kdy?	7
1.1.2 Proč?	7
1.1.3 Knihovníci?	8
1.1.4 Co?.....	9
2 KONCEPCE, STRATEGIE, PLÁN	10
2.1 Koncepce v knihovně pro děti	11
2.2 Strategie.....	12
2.2.1 návštěvníci, čtenáři, knihovníci	15
2.3 Plán.....	18
2.3.1 Plánování	18
2.3.2 Časový harmonogram	19
2.3.3 Rozpočet	21
2.3.4 Personál	22
2.3.5 Propagace I	22
2.3.6 Hodnocení	23
2.3.7 propagace II	26
3 STRUKTURA PROGRAMU	27
3.1 Záměr, cíle, očekávané výsledky	27
3.2 Obsah	32
3.3 Přizpůsobení obsahu	35
3.4 Motivace, organizace, pomůcky.....	36
3.5 Zpětná vazba, reflexe – zhodnocení	38
SHRNUTÍ STUDIJNÍHO TEXTU	42

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍHO TEXTU

ÚVOD

Tento studijní materiál vede k pochopení struktury jednotlivých vzdělávacích programů, které se připravují v knihovnách a zároveň jej zasazuje do kontextu dalších aktivit knihovny pro děti a mládež nebo dalších oddělení knihovny.

PO PROSTUDOVÁNÍ STUDIJNÍHO TEXTU BUDETE UMĚT

- vyjmenovat základní body plánování v knihovnách pro děti a mládež,
- porozumět rozdílu mezi koncepcí, strategií a plánem,
- vytvořit strategii pro knihovnu pro děti a mládež a navázat na ni vhodným plánem,
- aplikovat získané informace a vytvořit obsahový návrh dlouhodobého cyklu aktivit k podpoře dětského čtenářství pro konkrétní věkovou skupinu dětí,
- analyzovat svoji dosavadní práci a najít v ní body ke zlepšení,
- vytvořit vzdělávací program k podpoře čtenářství, čtenářské a informační gramotnosti,
- zhodnotit (zpětná vazba, reflexe) svůj cyklus vzdělávacích programů k podpoře čtenářství.

KLÍČOVÁ SLOVA STUDIJNÍ OPORY

koncepce, strategie, plánování, propagace, sebereflexe, zhodnocení, zpětná vazba, projekty, čtenářství, informační gramotnost, čtenářská gramotnost, dynamika skupiny, Bloomova taxonomie vzdělávacích cílů, třífázový model učení, granty, průzkumy spokojenosti

1 ANALÝZA

Každá knihovna, která zahrnuje část místnosti nebo samostatné **oddělení (knihovnu), které je zaměřeno na děti a mládež**, má místo, které se něčím vymyká (organizací fondu, barevným designem, hracím koutkem, menším nábytkem apod.). Věkové složení a potřeby návštěvníků a čtenářů to jednoznačně určují. Proto, abychom zjistili, kdo, kdy, proč a za jakým cílem knihovnu pro děti navštěvuje, je nutné dělat pravidelně **analýzu** této cílové skupiny. Některé údaje se dají zjistit ze statistického deníku knihovny, některé se dají vysledovat, na jiné je nutné se přímo zeptat.

V závislosti na náročnosti sběru dat je vhodné zjišťovat údaje "počitatelné", jako je věková struktura a četnost návštěvníků v daných provozních hodinách knihovny pro děti každý měsíc nebo čtvrtletí a pololetí, "nepočitatelné" údaje jako spokojenost a potřeby cílové skupiny každých pět let. Nezbytně nutné je také srovnávání údajů v mezidobí a hledání odpovědí na výrazné změny. Tato analýza ukáže, zda-li knihovníci naplňují potřeby daných věkových skupin nebo naopak, zda-li jsou určité věkové skupiny, které knihovnu nenavštěvují vůbec, a tím pádem mohou knihovníci hledat cestu, jak je do knihovny přivést.

1.1 Kdo navštěvuje knihovnu

Knihovna musí zjistit, **kdo navštěvuje knihovnu** a využívá jejich služeb. Věkově je možné opřít se o rozložení:

- děti do 3 let v doprovodu rodičů,
- děti do 5 (6–7) let v doprovodu rodičů nebo pedagogů (MŠ),
- žáci 1. stupně v doprovodu rodičů, sourozenců, pedagogů nebo samostatně,
- žáci 2. stupně v doprovodu rodičů, sourozenců, pedagogů nebo samostatně,
- studenti středních škol,
- studenti vyšších odborných škol, vysokých škol,
- rodiče, prarodiče, pedagogové, pedagogové volného času a další.

Tyto cílové skupiny v sobě často zahrnují i jednu či více dospělých osob, které se návštěv mohou účastnit, a je proto nutné vnímat i jejich potřeby a očekávání.

1.1.1 KDY?

Dalším důležitým faktorem pro analýzu jsou údaje, které souvisí s **časovou vytižeností knihovny pro děti a mládež**. Jsou návštěvníci/čtenáři, kteří knihovnu navštěvují v dopoledních hodinách, v odpoledních hodinách nebo využívají obou časů. Neméně důležitým údajem je i četnost takových návštěv. Pokud se vyskytne pravidelnost v určité věkové skupině spojená s časovým údajem, je to pro knihovníky signál, že je vhodné tuto cílovou skupinu oslovit a nabídnout jim vhodné aktivity.

1.1.2 PROČ?

Dalším zajímavým podnětem je **chování návštěvníků/čtenářů knihovny**. Tyto údaje se již většinou z běžných statistik nedají určit, jsou však jedny z nejdůležitějších. Můžeme předpokládat, že chodí do knihovny kvůli výpůjčkám, kamarádům, na programy v rámci školní výuky, využívat internet, ale bez přímého dotazování jsou to jen domněnky.

K dispozici jsou i výzkumy, které se vážou k českým dětem, ale toto východisko nemusí odrážet potřeby čtenářů ve vaší konkrétní knihovně. Přesto mohou být zdrojem informací.

ČESKÉ DĚTI JAKO ČTENÁŘI – VÝZKUM

Národní knihovna ČR ve spolupráci s různými dalšími subjekty pořádá pravidelně **průzkumy zaměřené na čtenářství a čtenářskou gramotnost obyvatel České republiky**. V letech 2013 a 2017 proběhly výzkumy, které měly v popředí zájmu právě **dětské čtenáře a jejich motivaci a potřeby**. Výsledky průzkumu jsou publikovány v tištěných publikacích nebo je jejich shrnutí dostupné na internetu.

PRÁZOVÁ, Irena et al. České děti jako čtenáři. První vydání. Brno : Host ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky, 2014. 135 stran. ISBN 978-80-7491-492-8.

Poznámka: Výťah z publikace je dostupný na:

České děti jako čtenáři 2013. Centrum pro školní knihovny. [online] Národní pedagogické muzeum a knihovna J.A. Komenského. c2011-2016. [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <http://csk.npmk.cz/ceske-deti-jako-ctenari-2013>

FRIEDLANDEROVÁ, Hana et al. České děti a mládež jako čtenáři 2017. První vydání. Brno : Host ; Praha : Národní knihovna České republiky, 2018. 150 stran. ISBN 978-80-7577-804-8.

Poznámka: Výtah z publikace je dostupný na:

FRIEDLANDEROVÁ, Hana. *České děti jako čtenáři 2017*. [online] Informace pro knihovny. Národní knihovna Praha. [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/ctenarstvi/ceske-deti-jako-ctenari-2017-1/at_download/file

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ (NEJEN) V DĚTSKÝCH KNIHOVNÁCH

Dotazníkové šetření můžeme provést v tištěné podobě nebo pomocí některého z online nástrojů (např. GoogleDocs, Survio a další). Je nutné si dopředu stanovit, co chceme zjišťovat, v jakém časovém horizontu a jakým způsobem budeme získaná data vyhodnocovat a zveřejňovat. Každá knihovna si může vytvořit vlastní dotazník nebo převzít některý z dotazníků [Průzkumů spokojenosti uživatelů knihovny](#).

1.1.3 KNIHOVNÍCI?

Zde musíme vycházet z kompetencí každého knihovníka jako realizátora vzdělávacích programů. Musíme znát jeho znalosti, vědomosti, dovednosti, vlohy, postoje a hodnoty, které jej utvářejí, a které může předat účastníkům programu v kontextu osobnostního i společenského rozvoje. Zní to jako samozřejmost, ale dobrý mentor by měl natolik znát sám sebe, aby dopředu věděl, že jsou situace, které jsou pro něj osobně náročné nebo nepříjemné a dokázal se s nimi vyrovnat nebo se jim vyhnout.

Formulovat bychom to mohli také takto¹:

¹ SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8, str. 130-136

1.1.4 Co?

Pokud si dokážeme odpovědět na otázky, kdo knihovnu pro děti navštěvuje, kdy a proč, je to základní kámen pro tvorbu **konceptce a systému aktivit k podpoře dětského čtenářství**. Tato konceptce v sobě zahrnuje tři části: **konceptci, strategii a plán**.

KONCEPCE V KNIHOVNÁCH V ŠIRŠÍM KONTEXTU

Nedílnou součástí tvorby konceptce a dalších příslušných dokumentů je i implementace zastřešujících konceptcí, strategií a deklamací oborů, a to zejména *Konceptce rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020*.

Tato konkrétní konceptce, ale i další doporučení jsou k dispozici na stránkách Národní knihovny ČR.²

² *Konceptce, strategie, deklarace* [online] Informace pro knihovny. Národní knihovna Praha. c2019-06-27. [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/legislativa/konceptce-strategie-deklarace>, dostupné offline přes Google docs [zde](#)

2 KONCEPCE, STRATEGIE, PLÁN

Koncepce vychází z podrobné analýzy a popisu konkrétního stavu, ve kterém se knihovna (jako celek) nachází a vztahuje se k dlouhodobým cílům a vizím do budoucna, nejčastěji v horizontu pěti let. Nejsou v ní rozpracovány konkrétní strategie, jak daných cílů dosáhnout.

Strategie zahrnuje také analýzu i popis situace, na které však navazují již měřitelné dlouhodobé cíle, kterých má být dosaženo a obecný postup k jejich naplnění (včetně personálního, finančního a časového rámce řešení) včetně vyhodnocení plnění cílů.

Zcela konkrétní naplnění dlouhodobých cílů je předmětem **plánu**, jenž obsahuje personální a finanční podmínky, časový harmonogram naplňování cílů a způsoby průběžné a závěrečné kontroly.

KONCEPCE A STRATEGIE V ČESKÝCH KNIHOVNÁCH – PŘÍKLADY

Je zcela legitimní, aby měly knihovny své koncepční a strategické materiály, které souvisí se směřováním organizace do budoucna, dostupné na svých webových stránkách nebo k nahlédnutí v knihovně. Na otázku proč, je možné použít analogii s rámcovými vzdělávacími programy, které mají všechny školy upravené na své konkrétní podmínky pod označením školní vzdělávací programy. To jsou také veřejné dokumenty a mohou sloužit rodičům i knihovníkům, aby se mohli podívat, kam škola v daném roce směřuje a jak mohou na toto směřování navázat, např. nabídkou zajímavého cyklu, projektu. Vyjít tímto krokem vstříc významnému partnerovi: škola – rodič, škola – knihovna.

Příklady koncepcí knihoven:

KŘÍŽ, Jaroslav: *Koncepce pro rozvoj Městské knihovny Antonína Marka Turnov, příspěvková organizace, na léta 2017-2021*. [online] Městská knihovna Antonína Marka v Turnově. c2017 [cit. 2019-11-05]. <http://knihovna.turnov.cz/wp-content/uploads/2015/08/Koncepce-knihovny-2017-2021.pdf>, dostupné offline před Google docs [zde](#)

Koncepce rozvoje Příspěvkové organizace Knihovna Karla Hynka Máchy v Litoměřicích na období 2016-2020. [online] Knihovna Karla Hynka Máchy v Litoměřicích c2016-08-25 [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: https://www.knihovnalitomerice.cz/static/media/uploads/dokumenty/vize_knihovny_litomerice_web.pdf dostupné offline před Google docs [zde](#)

Příklad strategie knihovny:

NIVNICKÁ, Libuše a Hana VACKOVÁ: *Záměry činnosti. Knihovna Jiřího Mahena v Brně, příspěvková organizace. Rok 2019.* [online] Knihovna Jiřího Mahena v Brně. c2018-12-06 [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: https://www.kjm.cz/data/dokumenty/Zamery_pro_rok_2019.pdf dostupné offline před Google docs [zde](#)

KONCEPCE A STRATEGIE VE ŠKOLSTVÍ

Pro knihovny pro děti a mládež je vždy stěžejním partnerem škola, i proto bychom měli být v knihovnách seznámeni se základní legislativou (Školský zákon) i dalšími strategickými dokumenty (Bílá kniha³, Hlavní směry vzdělávací politiky ČR do roku 2030+⁴), které se týkají českého vzdělávacího systému⁵ včetně školních vzdělávacích programů škol, se kterými spolupracujeme.

Dalším námětem na inspiraci jsou například národní a mezinárodní projekty, které se týkají právě školství. Ty můžete sledovat např. na stránkách Národního ústavu pro vzdělávání.⁶

2.1 Koncepce v knihovně pro děti

Výše uvedené schéma: koncepce – strategie – plán je možné uchopit nejen pro tvorbu koncepce celé knihovny, ale i knihovny pro děti a mládež jako oddělení (nebo části oddělení).

Koncepce bude zahrnovat vize, které se odvíjí od poslání knihoven, a to jsou výpůjční a informační služby, a činnost, která je brána jako doplňková, a to jsou vzdělávací aktivity.

³ Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. [online] Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – nakladatelství Tauris, 2001. [cit. 2019-12-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celospolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>

⁴ Hlavní směry vzdělávací politiky ČR do roku 2030+: Pracovní verze ze dne 30.10. určené k diskuzi. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky. [online] Praha. c2019-10-30. [cit. 2019-11-28]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/51582_1_1/

⁵ Zákony. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. [online] c2013-2019 [cit. 2019-12-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakony>

⁶ Projekty. Národní ústav pro vzdělávání. [online] c2011-2019 [cit. 2019-12-03]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/projekty>

KONCEPCE V KNIHOVNĚ PRO DĚTI A JEJÍ VÝCHODISKA

1. Knihovna pro děti (a mládež) není samostatným celkem, ale působí v rámci jedné knihovny (kulturních institucí), města, kraje, státu i profesní organizace (SKIP, Klub dětských knihoven).

2. Pro realizaci aktivit je nutné počítat vždy s týmem lidí, kteří se na nich budou podílet. Nemusí jít jen o obsahovou náplň, ale i o zajištění provozu knihovny v době konání akce, ekonomia pro vyúčtování rozpočtu nebo osoby pro zajištění bezpečnosti účastníků.

3. Je nutné navázat na koncepci dalšími materiály: strategií a plánem.

4. Koncepce aktivit knihovny pro děti a mládež k podpoře dětského čtenářství v sobě zahrnuje nejen podporu čtenářství jako takového (ve významu budování kladného vztahu k četbě a literatuře v širším kontextu), ale i související podpory čtenářské a informační gramotnosti.

PŘÍKLAD KONCEPCE V KNIHOVNĚ PRO DĚTI

Knihovna pro děti a mládež může v rámci své koncepce navázat body:

- zkvalitnění informačních služeb knihovny s důrazem na technologie,
- spolupráce se školami různého typu při podpoře čtenářství, čtenářské a informační gramotnosti,
- dlouhodobá spolupráce s dětmi a mládeží v rámci volnočasových aktivit,
- vytvoření vhodného prostoru a obsahu pro mládež.

2.2 Strategie

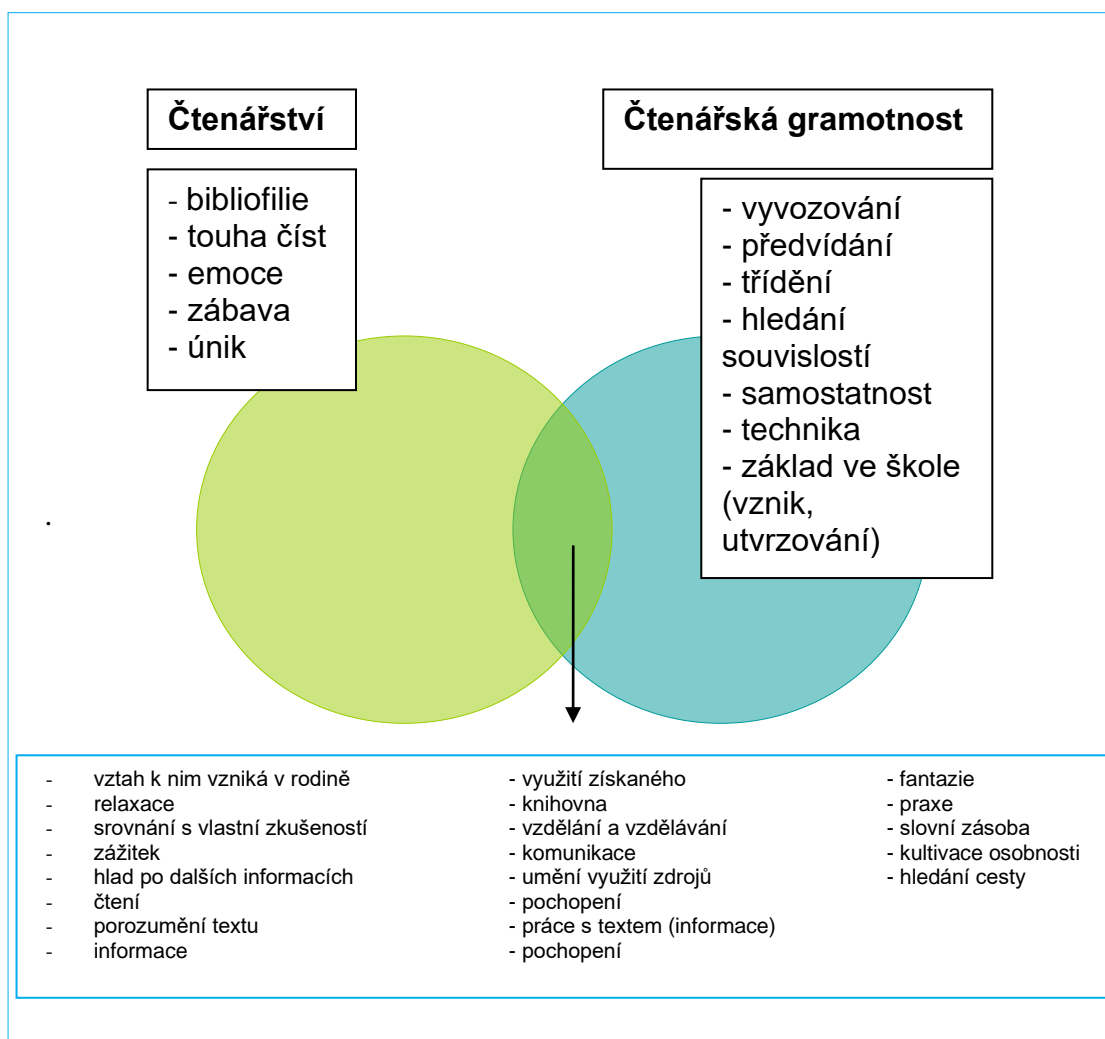
Strategie musí zahrnovat oblasti, které se týkají knihovny pro děti ve všech jejích charakteristikách – nabídka služeb a aktivit, kvalita fondu, materiální a technické vybavení, a ty propojovat. Tato data se dají získat např. i při zapojení knihovny pro děti do projektu [Kamarádka knihovna](#).

Nedílnou součástí strategie je podpora čtenářství, čtenářské a informační gramotnosti.

ČTENÁŘSTVÍ A ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST

Úzké propojení mezi čtenářstvím a čtenářskou gramotností se dá dobře zobrazit pomocí Vénnova diagramu. Tento vznikl na workshopu pracovní skupiny Čtenářská gramotnost na konferenci Informační vzdělávání uživatelů ve veřejných knihovnách, konané 25.–26. 4. 2012 v Krajské knihovně Vysočiny, Havlíčkův Brod.

Je z něj patrné, že samy o sobě tyto pojmy nenabývají velkého významu, ale v souvislosti s nimi je zde velké množství společných opěrných bodů. Z tohoto důvodu platí, že chceme-li při programech v knihovnách podporovat čtenářství, podporujeme i čtenářskou gramotnost. A vzhledem k místu, kde programy probíhají a k tomu, že knihovník je vlastně informační analytik (viz lekce Zpracování koncepce a systému informační výchovy dětí a mládeže v knihovně), jsou úzce propojeny i se strategií směřovanou k podpoře informační gramotnosti.

Na rozvoj čtenářství působí zejména konkrétní **čtenářská zkušenost**.⁷ Naším úkolem je tedy zprostředkovávat účastníkům našich programů co nejširší spektrum materiálů, které jim s rozvíjením čtenářské zkušenosti mohou napomoci.

Dalším důležitým faktorem je **čtenářský zájem**, ten souvisí nejen se schopností číst, ale i vybírat si knihy ke čtení a **čtenářskými návyky** – jak a kde čteme, jak zacházíme s knihou. Můžeme sem zařadit i dovednost a právo "odložit knihu", která nezaujala a ujistit čtenáře, že je to tak v pořádku. A v neposlední řadě můžeme na rozvoj čtenářství působit tím, že budeme jeho "užitečnost" prakticky demonstrovat. Např. tím, že necháme děti na programu samostatně číst (dle věku nahlas či potichu), mluvit o přečteném, vzájemně si doporučovat, vizualizovat přečtené apod.

Knihovny pro děti a mládež mají velkou výhodu, že spolu dokážou sdílet své projekty a příklady dobré praxe v rámci **Klubu dětských knihoven SKIP**. Ať již přes **Konferenci Andersen nebo Databanku vzdělávacích programů**.

Toto sdílení může knihovně ušetřit čas i finance při vytváření své vlastní strategie. Knihovna se může zapojit do celorepublikových aktivit v libovolné míře, aplikovat je do svých vlastních podmínek (např. Noc s Andersenem, Pasování prvňáčků a jiné – zde je z finančního hlediska celkovým partnerem Ministerstvo kultury ČR) a tím naplnit zvolenou strategii nebo se věnovat v plné míře vlastním lokálním aktivitám. Je však nutné poznamenat, že účast v celostátních projektech může pomoci také s propagací akce na celostátní úrovni.

Důležitým faktorem je i možná **spolupráce s různými partnery** nejen na úrovni SKIP a knihoven, ale i v daném regionu. Nejbližší jsou nám samozřejmě partneři z blízkých oblastí – školy, knihkupectví, muzea, knihovny, galerie, informační centra, ale partnerem v určité oblasti mohou být i obchody s různým zbožím. Obecně platí pravidlo, že spolupráci můžeme nabídnout komukoliv, ale je nutné dokázat jeho podíl obhájit, a to zejména v oblasti lidské a sociální, děti v tomto partnerovi musí vidět vhodný vzor. Partnerství v sobě samozřejmě nese oboustranné výhody, a i ty musí být knihovna schopná vyvážit a obhájit. Nevhodným partnerem je např. firma, která vyrábí cigarety.

Partneři mohou pomoci při naplňování strategie nejen s obsahovou složkou programu, personálním pokrytím, ale i zajištěním upomínkových předmětů, materiálem na programy nebo občerstvením na akci. Kromě této podpory je zde i důležité budování společného kréda. Podívejte se např. na partnery aktivit SKIP Noc s Andersenem.

⁷ HAVLÍNOVÁ, Hana. *Chci číst jako táta s mámou: jak se stát čtenářem*. Ilustroval Helena STRÁNSKÁ, ilustroval Eliška HAVLÍNOVÁ. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0743-8, str. 13-15

2.2.1 NÁVŠTĚVNÍCI, ČTENÁŘI, KNIHOVNÍCI

Na základě analýzy věku, údajů o návštěvnosti a potřeb čtenářů za určité období (nejméně za 0,5 roku) si může knihovna stanovit, jakým cílovým skupinám se bude věnovat, neboť hojně navštěvují knihovnu nebo naopak, pro jaké cílové skupiny je potřeba aktivity vytvořit, protože knihovnu příliš často (nebo vůbec) nenavštěvují. Vycházíme nejen z konkrétních potřeb daných cílových skupin, ale i podnětů ze strany rodičů, pedagogů (ty můžeme získat na jednotlivých akcích v knihovně) či obecných cílů, které souvisí s rozvojem čtenářství, čtenářské a informační gramotnosti (např. orientace v hrozbách online prostředí pro žáky 1. a 2. stupně ZŠ).

Tyto cílové skupiny mohou knihovnu navštěvovat buď v rámci vzdělávacích programů, které objednává pedagog dle svých vzdělávacích cílů, nebo ve svém volném čase. Do určité míry je možné u určitých věkových skupin zapojit i rodiče či sourozence. Samotnou cílovou skupinou mohou být také rodiče (nebo konkrétně rodiče na rodičovské dovolené apod.) nebo pedagogové. Podle našeho zacílení na vhodnou skupinu je nutné nastavit také optimální den a čas, kdy mohou být programy na podporu čtenářství realizovány a jejich četnost.

Mezi cílové skupiny, které by měly být nedílnou součástí strategie, patří i samotní knihovníci a jejich další vzdělávání, a to jak v rámci jedné knihovny, tak krajského vzdělávání či jejich účast na celostátních seminářích.

2.2.1.1 Skupinová dynamika

S nastavením strategie tedy úzce souvisí i zacílení na určité skupiny (určitou skupinu). Samozřejmě, že můžeme cílit také na jednotlivce, ale ten bude pravděpodobně (aspoň z počátku) určitě součástí skupiny.

Každá skupina je složením svých členů zcela unikátní, přesto vykazuje určité známky skupinové dynamiky, které se dají shrnout jako **charakteristika skupiny, vývoj skupiny a vývoj jedince ve skupině**.

Skupinu definuje řada faktorů. Patří mezi ně: věkové složení účastníků, homogenita, počet účastníků, prostředí, cíl, za jakým vznikla, její soudržnost, formálnost (vznikla z potřeby z venku) nebo neformálnost, moc a vliv členů skupiny, pravidla a normy ve skupině.

Skupina, se kterou chceme pracovat nebo pracujeme, se může podle Bruce W. Tuckmana nacházet v těchto **vývojových fázích**⁸:

- **vznik skupiny a její formování**
 - členové se seznamují mezi sebou i s úkoly, které je potřeba řešit,
 - testují role ostatních členů skupiny i svou vlastní ve skupině,
 - pro podporu je nutné nastavit vstřícnou atmosféru, vyjasnit si očekávání, pravidla, nastavit zpětnou vazbu.

- **bouření**
 - dochází k ventilování nespokojenosti ve skupině,
 - jednotlivci bývají kritičtí, usilují o sebeprosazení a uspokojení vlastních potřeb,
 - pro podporu je nutné poskytování zpětné vazby a jednotlivcům větší prostor pro individuální prosazení se.

- **normování**
 - role a očekávání jsou vyjasněny, vytváří si společné normy, cíle, pravidla pro fungování,
 - intenzivní spolupráce, nové nápady, orientace na lepší dosažení cílů,
 - problém může nastat při přijetí nového člena do skupiny, může dojít k návratu do předchozí fáze.

- **optimální výkon**
 - nejvýkonnější stádium – skupina efektivně funguje,
 - jsou rozděleny a vytvořeny důležité role, fungují skupinové procesy a zavedeny kontrolní mechanismy,
 - členové pociťují vzájemnou blízkost, cítí pocit sounáležitosti.

- **ukončení, uzavírání skupin, udržení skupiny**
 - ukončení působení skupiny...

⁸ [Sociální komunikace a rétorika. \[online\] c2012 \[cit. 2019-11-05\]. Dostupné z: https://moodle.czu.cz/scorms/kps/SCORM/SKR/UT/Sekce_1/resources/02_03_Dynamika_skupiny.htm](https://moodle.czu.cz/scorms/kps/SCORM/SKR/UT/Sekce_1/resources/02_03_Dynamika_skupiny.htm)

Skupina je taková, jací jsou jedinci, kteří ji tvoří a jaké role přijmou. Jejich role je kromě skupinové také individuální, v rámci skupiny také prochází určitým vývojem, který zahrnuje⁹:

- dočasnou představu – vliv dřívějších zkušeností,
- přizpůsobení skupinové představě – vnímání skupiny,
- operativní skupinová představa – porovnání našich představ o skupině s představou vedoucích,
- druhotné přizpůsobení – vzdání se vlastních cílů ve prospěch skupiny.

PODROBNĚJI O DYNAMICE SKUPINY

Podrobněji o dynamice sociální skupiny, zejména vývojových fázích a problémech, které mohou nastat a jak je řešit, si můžete přečíst v metodickém textu, který zpracovali členové Orchis Brno:

Dynamika sociální skupiny. Organizátorský kurz Hnutí Brontosaurus. [online] Hnutí Brontosaurus. c2005. [cit. 2019-11-01]. Dostupné z: http://orchis.brontosaurus.cz/akce/ohb0506/dynamika_socialni_skupiny_tisk.pdf

PŘÍKLAD STRATEGIE V KNIHOVNĚ PRO DĚTI

Pro názornou představu, jak může vypadat strategie knihovny pro děti, je možné se podívat na strategii reálného oddělení Knihovny pro děti a mládež Knihovny Jiřího Mahena v Brně:

Záměry činnosti Knihovny pro děti a mládež:

[2014](#)

[2016](#)

[2018](#)

⁹ SOJÁK, Petr. *Osobnostní a sociální rozvoj, aneb, Strom, mozaika a vzducholoď*. Praha: Grada, 2017. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0342-3, vybraná část dostupná také online: https://books.google.cz/books?id=Geg4DwAAQBAJ&pg=PT83&lpg=PT83&dq=imago+skupiny+a+u%C4%8Debn%C3%ADho+stylu&source=bl&ots=WpvZ1_HhG2&sig=ACfU3U1bq3jLHSN5qZ9S3vL6mvyz4X-g&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwiY6bfYt4vmAhUDZVAKHcTMAc4Q6AEwAHoECAkQAQ#v=onepage&q=imago%20skupiny%20a%20u%C4%8Debn%C3%ADho%20stylu&f=false

2.3 Plán

Plán v sobě zahrnuje již zcela konkrétní očekávané výstupy, které povedou k naplnění strategie a jsou měřitelné. Budou rozpracovány tak, aby bylo jasné, kdo se bude na naplnění cílů podílet (jmenovitě), kdy, jaké budou finanční náklady, jaký bude systém hodnocení a kontroly.

Při plánování opět můžete využít participaci na již existujících projektech na podporu čtenářství v rámci Klubu dětských knihoven SKIP nebo se jen inspirovat pro programy vlastní. V obou případech je nutné upravit podmínky tak, aby vycházely z lokálních podmínek (regionu, knihovny jako celku i oddělení).

Pro stanovení cílů musíme znát východiska, proto je vhodné použít např. SWOT analýzu. Pro tvorbu cílů můžeme aplikovat několik různých technik, mezi nejčastější patří např. definování cílů pomocí metody SMART (specifické – měřitelné – akceptované – reálné – časově ohraničené).

2.3.1 PLÁNOVÁNÍ

Chceme-li naplnit jakýkoliv cíl (a to jak v rámci strategie, tak plánu), je nutné detailně plánovat. K naplnění strategického cíle je nutné splnit několik cílů v rámci plánování. Z tohoto důvodu knihovny často realizují tematické aktivity. Ty mohou být krátkodobé (v horizontu trvání několika týdnů) nebo dlouhodobé (půlroční či celoroční), mohou se cyklicky opakovat nebo být jednorázové. Takovým příkladem je např. Noc s Andersenem. Doporučení, jak na itinerář akce, najdete na stránkách <http://www.nocsandersenem.cz/ke-stazeni.html>.

Zajímavým uchopením může být také **projekt**. Jedná se o typ vzdělávací strategie, která umožní čtenářům (žákům) specifickým způsobem zpracovat obsah určitého tématu.¹⁰ Vyžaduje aktivní zapojení žáka do vlastního učení. *Umožňuje naplňovat potřeby a zájmy žáků, rozvíjet jejich schopnosti, posilovat seberegulaci při učení, změnu rolí učitele a žáka, týmovou spolupráci, aktualizaci školních podnětů, interdisciplinaritu a orientaci na prezentaci výsledků.*¹¹

Základními znaky projektu jsou:

- odpovědnost žáka za vlastní učení,
- samostatné objevování poznatků,
- žákovo úsilí o dosažení cíle (produktu).

¹⁰ VALENTA, J. a kol. Pohledy. Projektová metoda ve škole a za školou. Praha: Ipos Artama, 1993. ISBN ISBN: 80-7068-066-0

¹¹ KUBÍNOVÁ, M. Projekty (ve vyučování matematice) - cesta k tvořivosti a samostatnosti. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2002. ISBN 80-7290-088-9.

Nejde tu však jen o uchopení projektu jako způsobu práce s žáky a čtenáři knihoven, ale také o inspiraci pro samotnou práci knihovníka v knihovně pro děti, tudíž je možné nahlížet na jakoukoliv připravovanou koncepci aktivit nebo cyklus programů jako na projekt a na sebe jako žáky.

PROJEKTY, JEJICH TVORBA, UPLATNĚNÍ VE VÝUCE

Způsob, jak nechat žáky pracovat v rámci projektů, byť nastaven do školského prostředí, je popsán na Metodickém portálu RVP:

KUBÍNOVÁ, . Projekty ve vyučování. *Metodický portál: Články* [online]. 18. 10. 2005, [cit. 2019-12-02]. Dostupný z [WWW: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/334/PROJEKTY-VE-VYUCOVANI.html>](https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/334/PROJEKTY-VE-VYUCOVANI.html). ISSN 1802-4785.

2.3.2 ČASOVÝ HARMONOGRAM

Můžeme jej chápat v širším kontextu jako časový harmonogram celé koncepce/cyklu nebo v užším – a to jako konkrétní časový harmonogram, který odráží konkrétní časový rámec jednoho programu.

Dlouhodobý časový harmonogram v sobě zahrnuje otázky:

- Jaká je časová náročnost přípravy a realizace (kolik lidí v tomto bude zapojeno a jejich čas)?
- Jaké jsou další termíny, které jsou nastaveny zvnějšku (např. termín pro vyúčtování grantů)?
- Kdy bude spuštěna propagace programu (termíny uzávěrek zasílání informací o akcích organizace do tisku)?
- V případě čtenářské soutěže: Jaké budou termíny přihlašování do soutěže a konečný termín odevzdání soutěžních prací včetně termínu vyhlášení výsledků a předání cen? Zde je otázkou, zda se to bude odehrávat v rámci nějaké další akce, např. vernisáže výstavy.
- Nekoná se v době stěžejních akcí projektu další významná a velká akce pro stejnou nebo i jinou cílovou skupinu?
- Jaký je "ještě vhodný" rozestup mezi hlavními aktivitami (např. měsíc na výtvarnou soutěž, poté vyhodnocení, pak termín vernisáže)?

Příklad časového harmonogramu:

[Noc s Andersenem v Knihovně Jiřího Mahena v Brně](#)

Krátkodobý časový harmonogram v sobě obsahuje:

- časovou náročnost přípravy programu s ohledem na pomůcky, místnost, realizátora programu, žáky,
- časové nároky na jednotlivé části programu,
- v případě, že neprobíhá ČH podle plánu, jaké aktivity je možné z časových důvodů přeskočit/upravit.

Příklad časového harmonogramu:

[Zločin a trest II.](#)

ČASOVÝ HARMONOGRAM V SOUVISLOSTECH

Činnost knihovny pro děti a mládež je úzce provázána s harmonogramem školního roku, je tedy nutné zaměřit se na důležité „časové černé díry“, jako jsou např. školní prázdniny či doba uzavírání klasifikací. Při plánování je dobré se těmito úseky vyhnout, neboť pedagogové budou mít program a cíle jasné dané harmonogramem školního roku a nebudou ochotni ve většině případů vycházet mimo budovu a účastnit se jiných akcí.

Oproti tomu je kolem těchto časových úseků zvýšená poptávka po návštěvách různých kulturních institucí, aby se "vhodně vyplnil" čas těsně před prázdninami či po uzavření klasifikací. Je otázkou, do jaké míry reflektovat tyto skupiny. Na jednu stranu je to možná jediná příležitost, kdy přijdou do knihovny, na druhou stranu je nutné velmi pečlivě zvolit náplň návštěvy knihovny a počítat s výrazně jinou dynamikou skupiny, než je běžné.

V případě dopoledního vzdělávacího programu je nutné využít přípravného týdne před začátkem školního roku (případně měsíce června před tímto termínem) pro komunikaci a nabídku programu(ů) pedagogům přílehlých škol. Ti se mohou také podílet na tvorbě obsahu programu.

Můžeme také zacílit naše programy na období prázdnin a tím oslovit "zase jinou" cílovou skupinu, která by třeba běžně vzdělávací aktivity knihovny nevyužila. A to jak rodiče s dětmi, tak samotné děti či pedagogy.

2.3.3 ROZPOČET

Rozpočet v sobě zahrnuje podrobný finanční plán všech nákladů, které souvisí s realizací projektu (akce, besedy, výstavy...). V rozpočtu jsou vyčísleny náklady na upomínkové předměty, materiál na výtvarné aktivity, závěsný systém na vystavení soutěžních prací, tisk materiálů na workshopy, občerstvení na workshopy či vernisáž výstavy, dohodu o provedení práce (nebo fakturu) pro lektora. Již zde je nutné si rozmyslet, jaký počet návštěvníků/čtenářů oslovíme a reálně očekáváme.

Je možné tyto finance čerpat z rozpočtu knihovny nebo města (nejlépe, pokud jsou zakomponované do konceptu a strategie knihovny a v plánování organizace se s nimi počítá), případně si podat **grant na Ministerstvo kultury ČR** (v rámci výzvy **Knihovna 21. století** nebo **Veřejné informační služby knihoven**).

[Projektová žádost – popis projektu Knihovna 21.století](#)

Dalším možným partnerem může být **krajský úřad**. Najdeme-li shodu, můžeme také využít některou z grantových **výzev Evropské unie**. Nejbližší knihovnám je Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

Kromě těchto tradičních finančních zdrojů je možné obrátit se také na **partnery ze soukromé sféry či jiné kulturní instituce**, jejichž jméno (logo) je pak nutné uvádět v propagačních materiálech nebo při vyhodnocení akce (platí také, pokud je program podpořen některým z grantů).

OPERAČNÍ PROGRAM VZDĚLÁVÁNÍ PRO KONKURENCESCHOPNOST

Tyto druhy projektů mohou být pro knihovny velmi zajímavé a podnětné. Jejich příprava, realizace a udržitelnost je velmi náročná, ale jedním z výstupů je prezentace projektu a jeho výsledků na webových stránkách organizace i jinde. Vzniká tak v prostoru internetu další prostor pro hledání inspirace pro vzdělávací činnost v knihovnách. Většinou je nutné pro získání daných výstupů provést registraci do systému.

Projekt Ruku v ruce. [online]. Knihovna Jiřího Mahena v Brně. c2009-2019. cit. [cit. 2019-11-02]. Dostupné z: <https://www.kjm.cz/ruku-v-ruce-projekt-handicapovani>

Databáze výstupů projektů: Operační program vzdělávání pro konkurenceschopnost. [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. c2014 [cit. 2019-11-02]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/>

ROZPOČET V SOUVISLOSTECH

Při přípravě akce/soutěže je nutné si naplánovat, jaké pomůcky budou potřeba a kde je zajistíte. Náklady na pomůcky by měly být adekvátní náročnosti a dopadu soutěže (do celoročního projektu bude možné investovat více peněz než do jednorázové akce), zároveň je nutné zajistit si financování těchto materiálů. Každý ocení drobný upomínkový předmět jako vzpomínku na soutěž nebo diplom. Tyto upomínkové předměty by měly odrážet myšlenku soutěže, např. jedná-li se o soutěž k výročí O. Sekory, neměly by upomínkové předměty být např. princezny a rytíři, ale spíše něco z říše hmyzu atp.

Vhodným "upomínkovým předmětem" může být ale i zážitek, např. setkání se zajímavou osobností nebo pracovní list.

2.3.4 PERSONÁL

Personální pokrytí akce v sobě zahrnuje nejen přímé účastníky akce jako její organizátory, ale i případný „dozor“ při akcích většího rozsahu, distribuci propagačních materiálů nebo práci ekonoma, projektového manažera, pokud se podílí na finančním vyúčtování akce. Přesné určení kompetencí a rolí souvisí s organizačním řádem nebo zvyklostmi dané knihovny.

2.3.5 PROPAGACE I

Propagace v sobě zahrnuje nejen návrh a tvorbu propagačních materiálů (plakáty, letáky apod.) na akci, které musí zahrnovat všechny náležitosti a splňovat podmínky pro užití autory chráněných děl dle Autorského zákona, ale i jeho distribuci – kdo ji zajistí, na jaká místa, nebo která média jsou k propagaci dané akce vhodná. Jinak budeme postupovat, bude-li se jednat o akci pro školy, jinak u akce pro veřejnost. Pokud se jedná o dlouhodobý projekt, může být propagace i průběžná.

Součástí propagace jsou i jakékoliv tištěné materiály, které se dostávají k účastníkům programů (pracovní listy, záložky, diplomy...). To vše by mělo vypovídat o organizaci, která je připravila, i o projektu samotném.

PROPAGACE V SOUVISLOSTECH

Z každého písemného materiálu, který v knihovně vzniká (plakát, pracovní list, pozvánka, pravidla soutěže), musí být patrné:

- kdo akci pořádá (název a logo knihovny včetně kontaktní osoby nebo e-mailu či telefonu pro doplňující informace),
- jaké je vymezení akce (termínové, časové),
- u přihlášky do soutěže musí být uvedeno: pro koho je soutěž určena, jaká jsou její přesná pravidla, termíny, kam a komu zasílat soutěžní práce, kdy bude soutěž vyhodnocena, dále je nutné informovat o nakládání s osobními údaji, tzv. GDPR. Příklad: [přihláška I.](#), [přihláška II.](#),
- pracovní list musí obsahovat informace o autorovi programu (tj. knihovně, případně knihovníkovi),
- pracovní podklad k akci (vzdělávacímu programu) musí obsahovat informace o autorovi programu (tj. knihovně, případně knihovníkovi, kontakt),
- použijete-li na plakát, pracovní list či na jiný materiál obrázek nebo literární ukázkou, musí být uvedený zdroj obrázku nebo musí být obsah dostupný v rámci [licence CC](#).

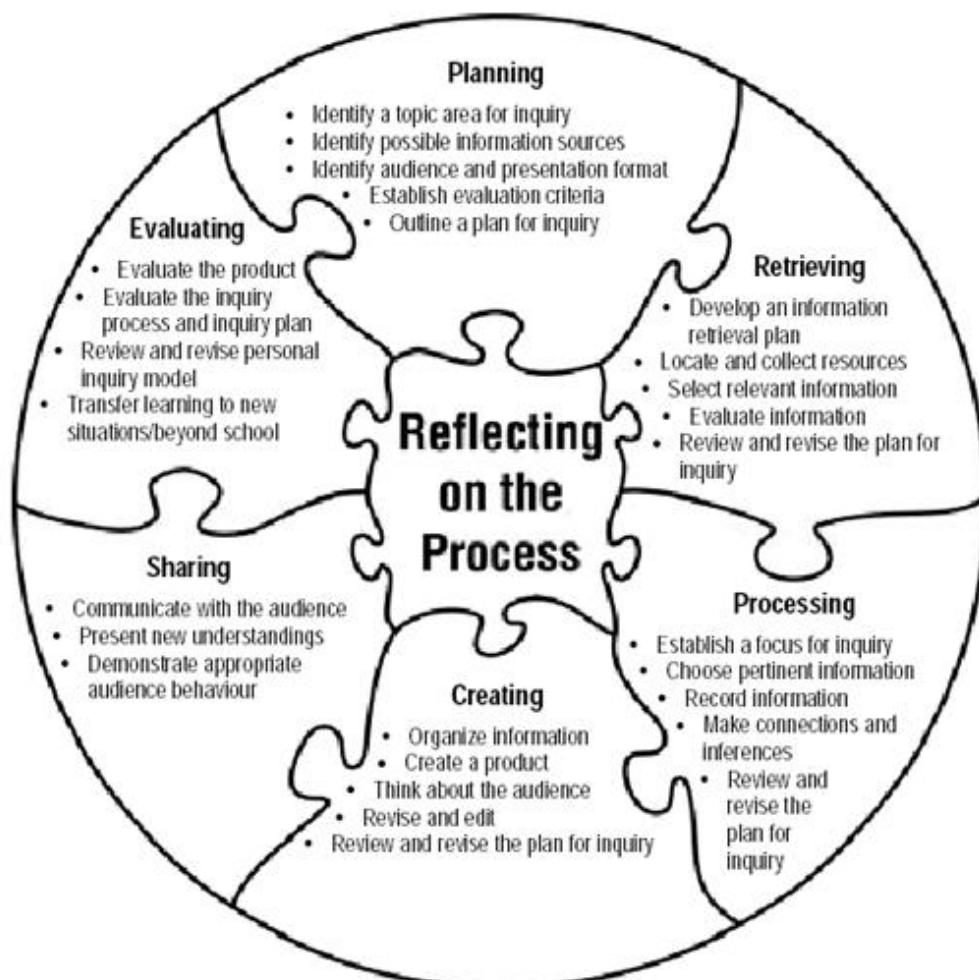
2.3.6 HODNOCENÍ

Po jakékoli akci je nutné provést její zhodnocení. To zahrnuje jak **zpětnou vazbu od účastníků programu** (od všech, kteří se programu jakkoliv zúčastní – rodiče, knihovníci, učitelé, žáci), tak vlastní **sebereflexi**. Oba dva druhy hodnocení probíhají již v průběhu programu a je jen na realizátorovi programu, jestli na ně "v běhu" dokáže reagovat.

Pro názornost je tento "všudypřítomný proces" popsán jako dílky puzzle (The Alberta Learning (2004)¹²:

¹²McEWAN, Scott: Inquiring into Inquiry. [online]. A Peer Reviewed Journal. 2006, vol. 9. c 2006-10-23. Dostupné z: <http://people.ucalgary.ca/%7Eegallery/volume9/mcewen.htm>. poznámka: překlad dostupný: SOJÁK, Petr. *Osobnostní a sociální rozvoj, aneb, Strom, mozaika a vzducholoď*. Praha: Grada, 2017. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0342-3, str.138

Inquiry Model

Po realizaci programu a jeho ukončení je čas na organizovanou zpětnou vazbu se všemi účastníky programu. Je možné ji provést pomocí tištěných dotazníků, webového dotazníku nebo přímou aktivitou ve skupině. Musí být však jasné (tvůrcům programu i účastníkům), co od dané zpětné vazby očekáváme. Co chceme vlastně zjistit? Můžeme se ptát na dojmy z programu – atmosféru, emoce, pocity (líbilo nebo nelíbilo) nebo na znalosti, které měli účastníci získat. Je možné využít různé nástroje přímo určené pro cílenou zpětnou vazbu.

Další částí hodnocení je **zpětná vazba realizačního týmu programu** a zpětná vazba na všechny části, které se programu dotýkaly: plánování, rozpočet, personál a propagace (viz výše), součástí může být i rozbor zpětné vazby od účastníků.

Na tuto část navazuje **sebereflexe** tvůrce programu. Na všechny části je vhodné vyhradit si dostatek času. Celkové závěrečné zhodnocení, nejčastěji v písemné podobě, je dobré tvořit s určitým časovým odstupem.

Písemné zhodnocení může být východiskem pro propagaci projektu (viz plán – propagace II), nebo sloužit jako podklad pro další činnost knihovny, nebo se stát východiskem pro hodnocení grantu.

To, co je **obsahem zpětné vazby**, vychází z našich požadavků na to, co chceme zjistit a co po nás požaduje další případný subjekt (např. sledování určitých projektových záměrů – počty oslovených dětí, registrovaných čtenářů).

Patří sem také závěrečné finanční vyúčtování cyklu.

ZPĚTNÁ VAZBA – VÝHODY A NEVÝHODY RŮZNÝCH POSTUPŮ

Orientovaná na jedince, soukromá	Výhody a limity
<ul style="list-style-type: none"> - Dotazníky - Hlasování lístečky do klobouku - Volné psaní - Grafické metody (terče, obrázky, škály) - Bodování (rozdělte 10 bodů mezi aktivity), známky 	<ul style="list-style-type: none"> - Více času na zpracování - Větší přesnost - Větší objektivita (realističtější) - Člověk víc sám za sebe - Konkrétní odpovědi na otázky - Stav jednotlivce - Lepší měřitelnost - Horší návratnost (poznámka: poslat fotky až poté, co se vrátí část dotazníků)

Orientovaná na skupinu, veřejná	Výhody a limity
<ul style="list-style-type: none"> - Symboly + sdílení - Rozhovory - Kruhy (poradní...) - Sdílené grafické - Pohybové (blízko dramatickým) – stoupněte si k větě, která vás nejvíce vystihuje, zelená škála v environmentalistice - Dramatické (živé obrazy) - Sdílené textové 	<ul style="list-style-type: none"> - Zachycení momentu - Bezprostřednost - Funguje i jako reflexe - Větší míra ovlivnění kolektivem - Jiný typ informací než u INTRO - Odpovědi mohou být širší - Těžší udělat z odpovědí záznam - Více vyjadřují stav skupiny

2.3.7 PROPAGACE II

O probíhajícímu projektu musí knihovna průběžně informovat pomocí svých běžných informačních kanálů. Po jeho úspěšném ukončení je vhodné vytvořit tiskovou zprávu, doplnit ji o fotografický materiál a publikovat v místním tisku, na webu knihovny (školy) i v knihovnických periodikách.

Příklady publikovaných článků v časopisech: [DUHA](#), [Bulletin SKIP](#), [Čtenář](#)

PŘÍKLAD PLÁNU V KNIHOVNĚ PRO DĚTI

Příklad konkrétního plánu v Knihovně pro děti a mládež Knihovny Jiřího Mahena v Brně.

Strategie:

- Nabídka nových vzdělávacích programů pro MŠ, ZŠ a SŠ pro školní rok 2018/2019 s prvky informační a čtenářské gramotnosti.

Plán:

- Vytvořit pět nových programů v nabídce pro MŠ, ZŠ a SŠ (Kyberšikana, Facebook, Čtenářská dílna, Cena informací, Politika pro začátečníky),
- Nabídnout a vysvětlit koncepty programů školám,
- Nastavit programy tak, aby byla míra zapojení účastníků co největší,
- Do programů zapojit nové tituly z fondu Knihovny pro děti a mládež.

3 STRUKTURA PROGRAMU

Dosud jsme se zaměřili na zpracování koncepce a systému aktivit k podpoře dětského čtenářství v knihovně pro děti a mládež v širších souvislostech. Další kapitola je věnována přípravě konkrétního plánování jednoho vzdělávacího programu (lekce, besedy, výstavy...).

Při přípravě akcí v knihovně (nezávisle na tom, zda-li se jedná o akci pro školní kolektiv nebo neorganizovanou skupinu) pro jakoukoliv věkovou cílovou skupinu, je nutné odpovědět si na tyto otázky:¹³

- **Proč budeme program dělat?** – V čem budou nabízené činnosti dětem prospěšné, jaký bude jejich smysl – knihovníkův záměr, cíl, očekávané výsledky (nebo také strategie, plán).
- **Co budeme s dětmi dělat?** – Konkrétní činnosti, které dětem nabídneme – obsah (nebo také plánování, rozpočet, personál, propagace).
- **Jaká jsou specifika dětí, které přijdou na program?** – Úprava činností tak, aby byly přenositelné i na děti se specifickými potřebami – přizpůsobení obsahu (nebo také plánování, rozpočet, personál, propagace).
- **Jak budeme postupovat?** – Jakou motivaci, organizaci a pomůcky zvolíme, aby činnosti děti bavily a zároveň byly pro ně přínosné (nebo také plánování, rozpočet, personál, propagace).
- Po realizaci se ptáme: **Jak poznáme, že se naše záměry naplnily a dosáhli jsme očekávaných výsledků?** – Ovlivnila nabízená činnost děti tak, jak jsme předpokládali, došlo u nich k nějakému posunu, tj. mají nový poznatek, dovednost, změnil se jejich postoj, jednájí jinak? – hodnocení a evaluace (nebo také hodnocení, propagace II).

3.1 Záměr, cíle, očekávané výsledky

Záměr a cíl jsou propojené části programu. Záměrem vnímáme širší kontext (např. významné výročí, celostátní projekt), do kterého lze akci zařadit. Cíle musí vycházet z výše zmíněného, tj. jedná se o program výchovný/vzdělávací s určitými cíli a očekávanými výsledky. Nemělo by však jít o program, na kterém účastníkům řekneme, že existují citační pravidla, ale kde si je i sami mohou vyzkoušet. Důvod, proč to tak je, je jasný, neboť platí, že: „většina lidí si pamatuje: 10 % z toho, co čtou, 20 % z toho, co slyší, 30 % z toho, co vidí, 50 % z toho, co slyší a vidí, 70 % z toho, co řeknou, a 90 % z toho, co dělají.“¹⁴

¹³ Upraveno podle: NÁDVORNÍKOVÁ, Hana. *Kognitivní činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe, c2011. ISBN 9788086307879, str. 7

¹⁴ ŠKVOROVÁ, Jaroslava a David ŠKVOR. *Proč zlobím?* Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-407-1, str. 20.

V této fázi je nutné si uvědomit, co v knihovně chceme realizovat a proč. Ať se totiž jedná o jakýkoliv druh programu, vychází strategie z oboru a profese knihovníka. I přesto, že jsou tyto strategie rozdělené, v podstatě jsou tak úzce provázané, že není jednoduché (a ani žádoucí) je při programu od sebe oddělit a odlišit, např. proč by nemohl program s podporou čtenářství zároveň naplňovat cíle z oblasti informační gramotnosti?

- **podpora informační gramotnosti** (vyhledávání a zpracovávání informací z různých zdrojů za využití technologií i bez nich, vždy s důrazem na informační etiku)
 - práce s informačními zdroji a informacemi (navazuje na vymezení klíčové kompetence k řešení problémů),
 - vyzkoušení různých technik, jak využít různé druhy, formy textů pro vlastní učení, vzdělávání, celoživotní vzdělávání (navazuje na vymezení klíčové kompetence k učení).
- **podpora čtenářství** (budování pozitivního vztahu ke knihám, literatuře obecně)
 - rozšíření kulturního povědomí (navazuje na vzdělávací oblasti Umění a kultura, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, klíčovou kompetenci sociální a personální)
- **podpora čtenářské gramotnosti** (vyhledávání a zpracovávání informací v širším kontextu – nejen ve hledání odpovědí na otázky, ale schopnosti vnitřně přemýšlet o přečteném a podrobovat jej kritickému zhodnocení)
 - rozvoj komunikačních dovedností (navazuje na vymezení klíčové kompetence komunikativní)

Pro stanovení vzdělávacích cílů můžete použít nástroj zvaný Bloomova taxonomie. Bloom rozdělil jednotlivé etapy poznávacího procesu na šest částí, které na sebe navazují (od nejjednodušší po nejsložitější). K nim jsou přiřazena slovesa, která vyjadřují dosažený výsledek vzdělávání.¹⁵

Části vzdělávacího procesu	Sloveso, jehož pomocí vyjádříme výsledky vzdělávání (dítě...)
1. Zapamatovat	reaguje na ..., najde, zopakuje, rozpozná, pojmenuje, popíše, určí, vypráví
2. Porozumět	svými slovy vysvětlí, předvede, nakreslí, změří, spočítá, napodobí, najde vztah
3. Aplikovat	napodobí, odhadne, vyřeší, navrhne jiné řešení, vyzkouší, naplánuje, použije, hledá podobnosti
4. Analyzovat	vybere, rozliší, roztřídí, porovná, odhadne
5. Hodnotit*	obhájí svůj názor, zdůvodní řešení, uvede klady a zápory
6. Tvořit*	vymýšlí, vytvoří model, navrhne řešení problému, zorganizuje, domýšlí důsledky, plánuje

*Někdy se můžete setkat s podobou modelu, v němž je na 5. úrovni syntéza (tvoření) a na 6. úrovni hodnocení.

[Praktické příklady aplikace Bloomovy taxonomie](#)

V praxi při akci v knihovně, pracuje-li účastník samostatně, je dobré umět vyzorovat, na jaké úrovni se právě nachází a pomoci mu vhodně navrženým úkolem přejít do vyšší úrovně. Pokud máte možnost pracovat s účastníky programu delší dobu (několik setkání, celodopolední program nebo např. Noc s Andersenem), je možné provést je všemi šesti úrovněmi postupně (bude se jednat o skupinovou činnost).

Můžeme si však pro celý cyklus programů zvolit i jednotlivé stupně a v každém programu rozvíjet jeden nebo je provazovat či vést individuálně členy skupiny tak, aby probíhalo efektivní individuální učení. Praktické příklady otázek (nebo popisu pomocí aktivních sloves) nám pomohou ve fázi zhodnocení, kdy se můžeme ptát, zda-li byly dané konkrétní cíle v programu naplněny a jak.

¹⁵ NÁDVORNÍKOVÁ, Hana. *Kognitivní činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe, c2011. ISBN 9788086307879, str. 21-22

JAK NA CÍLE – DVĚMA ZPŮSOBY

Práce s cíli je však pro knihovníka nikdy nekončící proces. Závisí vždy na čtyřech základních částech:¹⁶

- C – stanovení adekvátního cíle,
- I – sdělení přesné instrukce,
- A – realizace aktivity (techniky, metody, hry),
- R – vedení efektivní reflexe.

Pravdou ale je, že někdy do tohoto procesu vstoupí intuice a schéma nezačíná stanovením cíle a postupem CIAR, ale IACR. V průběhu plánování (nebo realizace) se objeví tzv. zjevný cíl¹⁷, což může nastat např. v situaci, kdy intuitivně víme, že chceme pracovat s určitou knihou nebo tématem, připravíme program a naše přesvědčení je tak silné, že nepřemýšlíme nad cíli, které to má účastníkům přinést, ale známe je; nebo v situaci, kdy se během programu objeví ve skupině nějaká situace, která původní cíl posune do pozadí.

Je pak na knihovníkovi, jestli přijme nebo nepřijme výzvu, vydá-li se do neznáma a bude improvizovat "více" nebo se udrží vlastního připraveného schématu. Ať už je míra improvizace a cesta knihovníka jakákoliv, je nutné držet se pravidla SMART a být obeznámen se SWOT analýzou programu/skupiny.

Cíle je dobré rozdělit do tří oblastí:

- cíle v oblasti vzdělávací
 - orientovat se v určitém historickém období, uvědomit si kulturní kontext, porovnat skutečný život s obdobím literárního díla, poznat výtvarná díla související s literární předlohou (obdobím),
- cíle v oblasti osobnostně-sociální
 - např. zvyšování zodpovědnosti za vlastní chování, posílit vyjadřování emocí, naučit se pracovat ve skupině, rozvíjet vzájemnou komunikaci...,
- cíle programové
 - naplnění stanovených cílů.

¹⁶ SOJÁK, Petr. *Osobnostní a sociální rozvoj, aneb, Strom, mozaika a vzducholod'*. Praha: Grada, 2017. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0342-3, str. 120-122

¹⁷ tamtéž

PŘÍKLAD Z KNIHOVNY – ZÁMĚR, CÍLE, OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Bloomovu taxonomii vzdělávacích cílů si můžeme prakticky demonstrovat na programu Zločin a trest II, který probíhal v Knihovně Jiřího Mahena v Brně v rámci prezenčního kurzu Knihovník v knihovně pro děti. Záměr a cíle jsou součástí textu.

Příklad programu:

[Zločin a trest II.](#)

Části vzdělávacího procesu (myšlenkové operace):

- **Zapamatovat**
 - Příklady otázek: Kdo?, Kdy?, Kam?, Jak?, Co se stalo potom?
 - *část programu Zprávy o zločinu,*
- **Porozumět**
 - Příklady otázek: Můžeš vyložit vlastními slovy? Podle čeho soudíš, že...?
 - *část programu doplnění textu Zprávy o zločinu,*
- **Aplikovat**
 - Příklady otázek: Mohlo by se to stát dnes? Co bys změnil, aby...?
 - *část programu Trestní zákoník v kontextu Zprávy o zločinu,*
- **Analyzovat**
 - Příklady otázek: Proč se to stalo?
 - *část programu: prezentace výsledků a následná diskuze, ale i část programu Zločin ze současnosti,*
- **Tvořit**
 - Příklady otázek: Jak by se dal tento problém řešit jinak?
 - *část programu: Zločin ze současnosti,*
- **Hodnotit**
 - Příklady otázek: Co si myslíš o...? Co se ti líbilo, co ne?
 - *část programu Reflexe I, II, III.*

Příklad programu:

[Zločin a trest II](#)

Ve zpětné vazbě (sebereflexi) se můžeme ptát:

- Dokázali žáci odpovědět na připravené otázky? Sledovat dějovou linii příběhu?
- Pochopili, co bylo daným zločinem? Pochopili zadání úkolů a zvolené typy úkolů po knihovně?
- Dokázali najít vztah k tématu a diskutovat o něm z pohledu současných mladých lidí?
- Pomohl jim text Trestního zákoníku pochopit, co je a co není zločin, a že je mezi tím tenká linie?
- Dokázali najít návod (řešení) skutečných zločinů?
- Dokázali se zapojit a provést Reflexi I, II, III?

3.2 Obsah

Vycházíme-li ze zvolených cílů, hledáme vhodnou literární předlohu, kterou bychom měli dobře znát. Nejen její obsah, ale i zasazení do kontextu doby, literatury jako celku. Z tohoto důvodu je vhodné udělat si **jednoduchý literární rozbor**. Na základě četby a reflexe díla se rozhodneme, zdali budeme pracovat s celým příběhem nebo vybereme jen některou jeho část, využijeme-li charaktery postav z příběhu, prostředí, ve kterém se děj odehrává, prožívané a řešené situace, přesahová témata.

Práce s celým příběhem vyžaduje odpovědět si na otázky, které souvisí s rozdělením příběhu na logické celky, které na sebe budou vhodně navazovat a udrží pozornost dětí, budou gradovat. Tyto části pak budou nosné pro jednotlivá tematická setkání cyklu. Pokud se sami nechceme pouštět do takového "dělení" příběhu, můžeme vzít předlohu, která má již strukturovaný text do kapitol či kratších příběhů.

VHODNÉ ROZLOŽENÍ LITERÁRNÍ PŘEDLOHY – PŘÍKLADY

Příklad práce s knihou Václava Čtvrťka: Kolotoč v Africe:¹⁸

Cíle cyklu:

- prohloubení práce ve skupině, ve dvojicích, vzájemné vztahy a respekt,
- rozšíření poznatků o exotických zvířatech, poznání jiných národů a kultur, práce s mapou a encyklopediemi,
- pohybem a zvukem dokážou děti vyjádřit postavu, zvíře, prostředí.

Zvolené části cyklu v rámci literární předlohy:

- Pouť,
- Cesta do Afriky,
- Bouře,
- Afričané,
- Africká zvířata,
- Lov zvířata,
- Slavnost.

Příklad rozložení literární předlohy k titulu Jablečňák: 366 příběhů na dobrou noc:¹⁹

Cíle cyklu:

- osamostatňování, hledání pozitivního vztahu ke školce, vnímání potřeby kamarádství, spolupráce ve dvojicích, podpora vlastního projevu,
- poznávání známého i neznámého prostředí školy, zajímavé informace o nových kamarádech a jejich zážitcích z cestování o prázdninách, podzimní příroda,
- pantomimické vyjádření činnosti, hra v roli, pohybová průprava.

Zvolené části cyklu v rámci literární předlohy:

- Poprvé ve školce,
- Můj kamarád,
- Vzpomínky na prázdniny,
- Podzim je blízko,
- Houby.

¹⁸ MÍČKOVÁ, Jitka: Cesta do pohádky. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-82-262-1432-8, 111-127

¹⁹ MÍČKOVÁ, Jitka: Cesta do pohádky. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-82-262-1432-8, str. 34-45

Příklad rozložení klasické pohádky:²⁰

- Nastolení fikce – vstup do pohádky,
 - Přijetí fikce,
 - Nastolení, zkoumání a řešení problému,
 - Hledání paralel ve skutečném životě, zúročování zkušeností účastníků,
 - Návraty do děje pohádky,
 - Stupňování napětí,
 - Reflexe.
-

Vrátíme-li se opět k tématu kompetencí a k obecnému cíli, že by účastníci programu měli odcházet s tím, že to, co si zažili, vyzkoušeli a objevili, jim je přínosné pro jejich další život, tedy rozvoj kompetencí pro život, musíme vycházet z toho, že v rámci programu musíme účastníkům umožnit, aby byli co nejvíce samostatní. Toho docílíme tím, že je budeme správně motivovat.

Podle intenzity a délky rozlišujeme motivaci na krátkodobou a dlouhodobou. Krátkodobá motivace je silnější, ale vydrží kratší dobu (je specifická pro děti a žáky ZŠ). Existují následující druhy motivací: ²¹

- *Užitečnost získaných znalostí, jejich praktické využití,*
- *Potřeba získat kvalifikaci, dosáhnout plánovaného vzdělání,*
- *Posilování sebevědomí,*
- *Potřeba ocenění, pochvaly,*
- *Obava z neúspěchu, trestu,*
- *Zájem o problematiku, radost z učení.*

V rámci aktivit jim umožníme pracovat samostatně i ve skupinách (menších, větších), předkládat různé varianty řešení, obhajovat své názory, samostatně i skupinově číst, klást otázky a hledat k nim odpovědi, hledat informace ve zdrojích dle svého výběru, pracovat s informační etikou (citační norma), nebát se vyjádřit svůj názor...

²⁰ SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8, str. 113-121

²¹ LACINA, Lubor, Petr ROZMAHEL a Jitka KOMINÁČK, 2016, Str. 174-175

ZÁSADY TVORBY SCÉNÁŘE

Zajímavý a velmi propracovaný systém, který je velkým množstvím účastníků ověřen, je metodický materiál Petra Sojáka a kol.: *Kuchařka pro lektory zážitkově orientovaných kurzů aneb (Ne)vaříme z vody.*²² Materiál je sice zaměřený na zážitkovou pedagogiku, ale kapitoly související s tím, jak "míchat a kořenit", jsou aplikovatelné na tvorbu jakéhokoliv programu.

3.3 Přizpůsobení obsahu

Úprava programu pro děti se zrakovým postižením <ul style="list-style-type: none">• ppt prezentace – popis obrázků,• předměty důležité pro cestování,• hmatová mapa světadílů,• konkrétní předměty místo obrázků v mapě, ochutnávka typických plodin, zvukové ukázky,• počítač s hlasovým výstupem pro vyhledávání,• texty v Braillově písmu, silném černotisku.	Úprava programu pro děti se sluchovým postižením <ul style="list-style-type: none">• text programu upravit tak, aby knihovník mluvil v kratších větách, dělal pomlky v případě účasti tlumočnicka do znakového jazyka (dopředu konzultovat text a obsah s pedagogem – upozorní na slova, která by mohla být zavádějící),• větší čas na práci s počítačem,• jasné instrukce při zadávání úkolů,• vhodný výběr knih z národních literatur (nebo stačí i příběhy).
Úprava programu pro děti s tělesným postižením <ul style="list-style-type: none">• prostorová úprava – přístup do budovy, místnosti, připraveny židle i polštáře na sednutí, přístupný záchod,• v případě výtvarných či jiných aktivit je nutné zajistit podložku či jinou rovinu, které bude dítěti na vozíku nahrazovat stůl nebo zajistit židli a stůl.	Úprava programu pro děti s mentálním postižením <ul style="list-style-type: none">• zjednodušení textů• práce např. s 1–2 světadíly (Evropa a ...),• doplnění zvukových, chuťových i hmatových ukázek,• větší čas na práci s počítačem,• vhodný výběr knih z národní literatury (nebo stačí i příběhy, videoukázky, obrázkové knihy).

²² SOJÁK, Petr. *Kuchařka pro lektory zážitkově orientovaných kurzů, aneb, (Ne)vaříme z vody.* Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7572-6. Dostupné také z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/806>

PŘÍKLAD Z KNIHOVNY – OBSAH A JEHO PŘÍZPUSOBENÍ

Základem pro výběr literární předlohy programu Zločin a trest II byl text Zákoníku práce jako závazného dokumentu české legislativy, který se dotýká všech lidí, kteří žijí v České republice. Na něj se navázaly texty skutečných zločinů (současných tak, aby bylo možno je ukotvit v rámci vybraných hlav a kapitol Trestního zákoníku a zároveň bylo obsahově přiměřené věku účastníků) a text zločinu historického podle příkladu zpracování zločinu hrou Černé historiky.

Skutečný historický zločin byl zasazen do kontextu současného světa úkoly po knihovně a vyhledáváním v databázi pamětníků Paměti národa. Tento záměr naplnily také diskuze, které uzavíraly jednotlivé bloky aktivit. Tablety mohli žáci využívat na dohledávání dalších informací k tématu.

Program probíhal den po významném dni, který se slaví po celém světě: Dni válečných veteránů.

Obsah programu byl přizpůsoben dospělým a žákům se zrakovým a kombinovaným postižením, viz úpravy programu.

Program byl také modifikován pro skupinu dospělých knihovníků a dospělých lidí s mentálním postižením.

Pro srovnání – příklad programu [Zločin a trest I.](#) a [Zločin a trest II.](#)

3.4 Motivace, organizace, pomůcky

Nejčastěji používaným schématem ve struktuře programu třífázový model učení: **evokace – uvědomění si významu – reflexe**. S metodami aktivního učení úzce souvisí metody kritického myšlení, které do povědomí knihovníků přináší vzdělávací program [Čtením a psaním ke kritickému myšlení](#). V něm najdete řadu metod, které jsou využitelné v první, druhé i třetí fázi modelu učení.

*Tyto metody vedou žáky k vytváření vlastního úsudku a ten spolu s pochopením nové informace začlení do systému svých znalostí.*²³ Např. pro každého žáka může být téma "hmyz" a informace o životě mravenců něčím jiným. Pro jednoho to může být zajímavá nová informace, pro jiného zopakování něčeho, co zná, pro dalšího podnět k dalšímu zkoumání nebo podnět, který nám umožní zbavit se strachu, když něco poznáme.

²³ HANSEN ČECHOVÁ, Barbara. *Nápady pro rozvoj a hodnocení klíčových kompetencí žáků*. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073673888, str. 33.

Hlavní charakteristiky aktivního učení: ²⁴

- žáci více pracují, než naslouchají,
- menší důraz je kladen na sdělování informací a více je zdůrazněno rozvíjení dovedností žáků (viz Bloomova taxonomie),
- obsahuje vyšší úroveň myšlení z Bloomovy taxonomie (analyzovat, hodnotit, tvořit),
- je upřednostněn rozvoj postojů a hodnot žáků (viz rozvoj kompetencí pro život).

Metody vhodné pro evokaci: brainstorming (ve dvojicích, skupinách), klíčová slova, zpřeházené věty, volné psaní, myšlenkové mapy, metoda kostka, pětilístek...,

Metody vhodné pro uvědomění si významu: systém značek I.N.S.E.R.T., čtení s otázkami, podvojný deník...,

Metody vhodné pro reflexi: brainstorming (ve dvojicích, skupinách), klíčová slova, myšlenkové mapy, podvojný deník, poslední slovo patří mně, pětilístek, metoda kostka.

Kromě metod kritického myšlení je k rozvoji čtenářství vhodné využívat např. **metody dramatické výchovy** jako "tvořivého způsobu získávání zkušeností, vědomostí, dovedností, formování postojů na základě vlastního prožitku a vlastní aktivní činnosti při jednání na principu hry."²⁵ či zážitkové pedagogiky. Přičemž je zde nutné zdůraznit právě ona slova: aktivita a prožitek. Účastníci programu jsou aktivní ve všech svých projevech (fyzické i duševní) a zároveň do nich vkládají svou osobitost (prožívají).

Další cestou mohou být aktivity spadající do rámce **zážitkové výuky**. Je to způsob, jak propojit hru a výuku, např. při nastínění různých složitých témat souvisejících s rozvojem společnosti a jeho důsledky. Často je vhodné v těchto programech používat i různé audiovizuální materiály, které program uživatelům vždy obohatí.

Zajímavé je také zaměřit se obecně na [typy a druhy her](#), které můžeme používat v programech.

²⁴ HANSEN ČECHOVÁ, Barbara. *Nápady pro rozvoj a hodnocení klíčových kompetencí žáků*. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073673888, str. 33.

²⁵ SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8, str. 46

PŘÍKLAD Z KNIHOVNY – MOTIVACE, ORGANIZACE, POMŮCKY

Opět můžeme jako příklad uvést program Zločin a trest II. Organizace a pomůcky jsou součástí souboru.

Motivace realizace programu:

- Potkat a nastavit vhodné podmínky pro dvě skupiny uživatelů knihoven, které by jinak asi neměly šanci potkat se na společném programu,
- Nastavit v bezpečném prostředí vhodná komunikační pravidla a vyzkoušet si je v praxi,
- Vzbudit v účastnících programu zájem o předložené detektivní téma, ale i další témata: Co je a co není zločin? Kdo v našem okolí je pamětník? Jak tenká může být tato hranice? Složitost nebo jednoduchost orientace v knihovně.

3.5 Zpětná vazba, reflexe – zhodnocení

Někdy může vést označení "zpětná vazba" k mylnému dojmu, že chceme zjistit, jestli se žáci při programu bavili, jestli se jim líbil. Domnívám se, že zkušený knihovník dokáže najít odpověď na tuto otázku sám při samotném průběhu programu a v jeho závěru.

Zpětnou vazbou se spíše rozumí to, jestli cíle, které si knihovník v programu na jeho začátku stanovil (začátkem je myšlen úplný začátek tvorby programu, ne jeho realizace), byly naplněny. To může zjistit některou z metod kritického myšlení nebo jinou metodou. Možné je i plánované další setkání v knihovně při programu nebo i mimo něj, kde se může na reflexi navázat.

Součástí hodnocení by mělo být také sebehodnocení knihovníka jako lektora programu nebo případně hodnocení třetí osoby. Tou může být kolega z knihovny nebo samotný pedagog, který se se žáky programu účastnil. Vždy je dobré obrátit se na pedagoga s žádostí o hodnocení programu z jeho pohledu. Nejde tu jen o "pochvalu", ale o hledání dalších cest k rozvoji tématu, osobnímu rozvoji a rozvoji chápání dané skupiny žáků.

PŘÍKLAD Z KNIHOVNY – ZHODNOCENÍ

Nedílnou součástí této části programu je také forma a obsah zpracování, které bylo výsledným výstupem. Z písemného podkladu pro akci v knihovně by měla být jasně zřetelná jeho struktura, která by měla obsahovat body:

- autor programu, knihovna,
- hlavní body programu, jejich shrnutí nebo naopak podrobné rozepsání (vychází z potřeb každého z nás), případné komentáře k nim,
- časové rozvržení jednotlivých aktivit,
- potřebné pomůcky*,
- pokud uvádíme v programu jakékoliv ukázky textu, obrázky či jiné cizí materiály, mělo by na nich i v samotném písemném podkladu být uvedeno, odkud materiály pocházejí, není potřeba používat podrobnou citační normu, ale je nutné uvést původ, k tomu může pomoci např. [generátor citací](#).

*Pomůckami se rozumí všechny materiály, které účastníci programu dostanou nebo uvidí a souvisí s programem. Mohou to být předměty, audio/audiovizuální ukázky nebo papírové materiály, které si účastníci programu mohou odnést následně domů. Je nutné počítat s tím, že veškeré materiály, které si účastníci programu odnáší, musí být v souladu s informační etikou:

- uveden autor materiálu (v tomto případě knihovna včetně jejího loga),
- pokud je materiál spolufinancován přes grant nebo díky partnerovi/sponzorovi, uvést jeho logo či poznámku o spolupráci,
- fotografie, ukázky textů a předlohy obrázků musí být uvedeny v souladu s citační normou.

Následně po zpětné vazbě od žáků, pedagoga i sebehodnocení musí knihovník znovu nahlédnout do písemného podkladu, který má k akci připravený, a provést případné změny:

- hledat další vhodné zdroje k tématu (elektronické i papírové),
- zareagovat na náročné části programu – dovysvětlením, zpřesněním,
- doplnit metodické poznámky, které vzešly z práce se skupinou i pedagogem (např. u dětí prvního stupně nepoužívat označení "kontinent", ale "světadíl"),
- upravit případně časovou dotaci pro jednotlivé aktivity,
- sdílet s kolegy, kteří program také realizují, své nové poznatky,
- sdílet po několika realizacích své zkušenosti s kolegy v dalších knihovnách (např. pomocí konference Andersen, Databanky vzdělávacích programů, knihovnického tisku).

PŘÍKLAD Z KNIHOVNY – ZÍSKÁVÁNÍ ZPĚTNÉ VAZBY

Zpětná vazba od žáků – viz příklad Zločin a trest II – Reflexe I, II, III.

Zpětná vazba od pedagoga – následně jsem oslovila pedagoga a požádala jej o to, zda-li by se nezeptal žáků po návratu do školy, jak program hodnotí sami s odstupem a připojil i své vlastní zhodnocení.

"Líbil se mi nápad – propojení knihovny – čeština, historie – dějepis, zločinu – výchova k občanství. Sice jsme s dětmi neabsolvovali program po knihovně, ale viděla jsem pracovní listy a ty jsou velmi pěkné.

Je mi líto, že z časových důvodů nemohou takové lekce děti absolvovat častěji. Tlačí nás povinnost probrat určité množství látky. Vy jste sice zábavnou formou probrala hodně (za to Vám děkuji a využiji to ve výuce ve výchově k občanství i dějepisu), ale my musíme pracovat ještě rychleji.

Jsem ráda, že projekt nebyl samoučelný a dá se aplikovat do běžné výuky. Zážitky dětí jsou k nezaplacení.

Ptala jsem se i žáků, a po prvních otázkách jsem pochopila, že se neorientovali ve způsobu hodnocení pomocí ruky. Všichni totiž byli z programu nadšení. Největší úspěch u deváťáků měl Heydrich, u osmáků vyhledávání informací po knihovně a sedmáci byli nadšení ze všeho (ale nakonec se shodli, že je nejvíc bavilo chození a vyhledávání v knihovně a na tabletu).

Ptala jsem se jich také, jak se jim spolupracovalo s knihovnicí. Nikdo si nestěžoval, všem se pracovalo dobře. Pouze deváťáky mrzelo, když jim knihovníci řekli, že už práci dělali předtím. Měli pocit, že to pak není taková zábava, když znají výsledek.

Délka programu jim vyhovovala.

A ještě vzkaz od deváťáků: "To byl nejlepší program, co jsme v knihovně zažili."

Přeji Vám krásný den.

E. M.²⁶

²⁶ MIKSOVÁ, Eva: Reflexe. [online]. HUBATKOVÁ SELUCKÁ, Helena. 2. prosince 2019 8:30; [cit. 2019-12-05]. Osobní komunikace.

Jak poznáme, že se naše záměry naplnily a dosáhli jsme očekávaných výsledků?

Příklad:

Otázka může být formulována takto: "Moc děkuji za vaši účast na programu. Rád(a) bych se vás zeptal(a), jak z vašeho pohledu program hodnotíte. Napadají vás třeba nějaké další aktivity, které bych do programu měl(a) zařadit?"

Samozřejmě, že se můžete setkat i s negativním hodnocením. To musíte přijmout a dále s ním pracovat. V první řadě je nutné ho podrobit důsledné analýze (nejlépe i s kolegy nebo pracovní blízkou osobou), pak se k němu můžete postavit a navrhnout sobě (případně pedagogovi) další postup. Není dobré reagovat bezprostředně a v afektu. Pedagogové jsou pro knihovníky důležitými partnery a mohou knihovnickovu práci (ne)doporučit ostatním pedagogům. To, jak zareagujeme, je naší vizitkou.

Příklad

Po realizaci jednoho programu byl pedagog vyzván, aby hodnotil program, kterého se účastnil. I přesto, že žáci odcházeli spokojeni, pedagog spokojený nebyl. Své hodnocení vyjádřil prostřednictvím hodnotícího formuláře, který se při každém programu pedagogům rozdával a využíval se, když nebyl čas na osobní zpětnou vazbu. Knihovník byl samozřejmě v počátku rozladěn tímto hodnocením, neboť měl pocit, že vše dobře fungovalo. Po několika hodinách ale tuto fázi překonal, zvedl telefon a zavolal pedagogovi, že četl jeho zpětnou vazbu a rád by se dozvěděl více, aby program lépe do budoucna nastavil ke spokojenosti všech tří stran (děti – knihovník – pedagog). Pedagog odpověděl osobně a následně e-mailem. Knihovník zpracoval kritiku, posoudil, zdali mohl/nemohl něco udělat jinak a navrhl úpravu programu, na jehož novou realizaci pedagoga se žáky znovu pozval.

Vše proběhlo ke spokojenosti všech tří stran, knihovník si napravil "sebevědomí" a pedagog velmi chválil schopnost vyjít vstříc potřebám školy. Otevřely se "dveře" pro další úspěšnou spolupráci.

SHRnutí STUDIjNíHO TEXTU

Zpracovat koncepci a systém aktivit k podpoře dětského čtenářství v knihovně je dlouhodobý úkol. Vyžaduje detailní znalost toho, jak knihovna funguje a zanalyzovat čtenářské potřeby návštěvníků a čtenářů dětské knihovny.

Z této analýzy je potom možné vybrat jednu nebo více skupin, pro které je něco charakteristické a zaměřit strategii knihovny jejich směrem. Strategie musí korespondovat dlouhodobou koncepcí knihovny. Pro její úspěšné naplnění si musí knihovník zvolit přiměřené cíle, které se odrazí v návrhu cyklu aktivit nebo v konkrétní uzavřené aktivitě.

Podpora čtenářství však neprobíhá v knihovnách systematicky jen sama o sobě, doplňují ji strategie zaměřené na rozvoj čtenářské a informační gramotnosti, což je samo o sobě bod koncepce všech knihoven, nezávisle na jejich typu.

Pro plán – cíle knihovny, je nutné počítat s detailním plánováním aktivit v určitém časovém rámci, sestavením a dodržením rozpočtu, personálním pokrytím, propagací, zhodnocením a následnou propagací II. Tento plán lze aplikovat i na přípravu samotného jednoho programu.

LITERATURA

Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. [online] Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – nakladatelství Tauris, 2001. [cit. 2019-12-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celospolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>

České děti jako čtenáři 2013. Centrum pro školní knihovny. [online] Národní pedagogické muzeum a knihovna J.A. Komenského. c2011-2016. [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <http://csk.npmk.cz/ceske-deti-jako-ctenari-2013>

Databáze výstupů projektů: Operační program vzdělávání pro konkurenceschopnost. [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. c2014 [cit. 2019-11-02]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/>

Hlavní směry vzdělávací politiky ČR do roku 2030+: Pracovní verze ze dne 30.10. určené k diskuzi. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky. [online] Praha. c2019-10-30. [cit. 2019-11-28]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/51582_1_1/

Jak vést reflexe. Lidé v pohybu. [online]. Lidé v pohybu. c2019. [cit. 2019-11-02]. Dostupné z: <https://lidevpohybu.eu/METODIKA/PROGRAM-JAK-TO-ZVLADNOUT/JAK-VEST-REFLEXE/>

Koncepce rozvoje Příspěvkové organizace Knihovna Karla Hynka Máchy v Litoměřicích na období 2016-2020. [online] Knihovna Karla Hynka Máchy v Litoměřicích c2016-08-25 [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: https://www.knihovnalitomerice.cz/static/media/uploads/dokumenty/vize_k_nihovny_litomerice_web.pdf

Koncepce, strategie, deklaráce [online] Informace pro knihovny. Národní knihovna Praha. c2019-06-27. [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/legislativa/koncepce-strategie-deklarace>

Projekt Ruku v ruce. [online]. Knihovna Jiřího Mahena v Brně. c2009-2019. cit. [cit. 2019-11-02]. Dostupné z: <https://www.kjm.cz/ruku-v-ruce-projekt-handicapovani>

Projekty. Národní ústav pro vzdělávání. [online] c2011-2019 [cit. 2019-12-03]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/projekty>

Sociální komunikace a rétorika. [online] c2012 [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: https://moodle.czu.cz/scorms/kps/SCORM/SKR/UT/Sekce_1/resources/02_03_Dynamika_skupiny.htm

Typologie strategických a prováděcích dokumentů: Metodické doporučení. Ministerstvo pro místní rozvoj. . [online] Ministerstvo pro místní rozvoj: Praha, 2017. [cit. 2019-11-02]. Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/a8e367ae-8c84-48f2-9ce4-5484e4d5de52/Typologie-strategickych-a-provadecich-dokumentu_final.pdf

Zákony. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. [online] c2013-2019 [cit. 2019-12-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakony>

FRIEDLANDEROVÁ, Hana et al. České děti a mládež jako čtenáři 2017. První vydání. Brno : Host ; Praha : Národní knihovna České republiky, 2018. 150 stran. ISBN 978-80-7577-804-8.

FRIEDLANDEROVÁ, Hana. *České děti jako čtenáři 2017*. [online] Informace pro knihovny. Národní knihovna Praha. [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/ctenarstvi/ceske-deti-jako-ctenari-2017-1/at_download/file

HANSEN ČECHOVÁ, Barbara. *Nápady pro rozvoj a hodnocení klíčových kompetencí žáků*. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073673888.

HAVLÍNOVÁ, Hana. *Chci číst jako táta s mámou: jak se stát čtenářem*. Ilustroval Helena STRÁNSKÁ, ilustroval Eliška HAVLÍNOVÁ. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0743-8, str. 13-15

KŘÍŽ, Jaroslav: *Koncepce pro rozvoj Městské knihovny Antonína Marka Turnov, příspěvková organizace, na léta 2017-2021*. [online] Městská knihovna Antonína Marka v Turnově. c2017 [cit. 2019-11-05]. <http://knihovna.turnov.cz/wp-content/uploads/2015/08/Koncepce-knihovny-2017-2021.pdf>

KUBÍNOVÁ, . Projekty ve vyučování. *Metodický portál: Články* [online]. 18. 10. 2005, [cit. 2019-11-02]. Dostupný z WWW:<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/334/PROJEKTY-VE-VYUCOVANI.html>. ISSN 1802-4785.

KUBÍNOVÁ, M. Projekty (ve vyučování matematice) - cesta k tvořivosti a samostatnosti. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2002. ISBN 80-7290-088-9.

LACINA, Lubor, Petr ROZMAHEL a Jitka KOMINÁCKÁ. *Příručka mentoringu: posilování mentorských kapacit pedagogů*. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 9788074850677, STR. 174-175

- McEWAN, Scott: Inquiring into Inquiry. [online]. A Peer Reviewed Journal. 2006, vol. 9. c 2006-10-23. Dostupné z: <http://people.ucalgary.ca/%7Eegallery/volume9/mcewen.htm>. poznámka: překlad dostupný: SOJÁK, Petr. *Osobnostní a sociální rozvoj, aneb, Strom, mozaika a vzducholoď*. Praha: Grada, 2017. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0342-3, str.138
- NÁDVORNÍKOVÁ, Hana. *Kognitivní činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe, c2011. ISBN 9788086307879.
- MÍČKOVÁ, Jitka: Cesta do pohádky. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-82-262-1432-8
- NIVNICKÁ, Libuše a Hana VACKOVÁ: *Záměry činnosti. Knihovna Jiřího Mahena v Brně, příspěvková organizace. Rok 2019*. [online] Knihovna Jiřího Mahena v Brně. c2018-12-06 [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: https://www.kjm.cz/data/dokumenty/Zamery_pro_rok_2019.pdf
- PELÁNEK, Radek. *Zážitkové výukové programy*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-656-8.
- PRÁZOVÁ, Irena et al. *České děti jako čtenáři*. První vydání. Brno : Host ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky, 2014. 135 stran. ISBN 978-80-7491-492-8.
- PROCHÁZKOVÁ, Lenka. Plánování a struktura CLIL hodin. *Metodický portál: Články* [online]. 19. 12. 2013, [cit. 2019-12-08]. Dostupný z WWW: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/17995/PLANOVANI-A-STRUKTURA-CLIL-HODIN.html>. ISSN 1802-4785.
- SOJÁK, Petr. *Osobnostní a sociální rozvoj, aneb, Strom, mozaika a vzducholoď*. Praha: Grada, 2017. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0342-3, vybraná část dostupná také online: https://books.google.cz/books?id=Geq4DwAAQBAJ&pg=PT83&lpg=PT83&dq=imago+skupiny+a+u%C4%8Debn%C3%ADho+stylu&source=bl&ots=WpvZ1_HhG2&sig=ACfU3U1bq3jLHSN5gZ9S3vL6mvyz4X-PKq&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwiY6bfYt4vmAhUDZVAKHcTMAc4Q6AEwAHoECAkQAQ
- SOJÁK, Petr. *Kuchařka pro lektory zážitkově orientovaných kurzů, aneb, (Ne)vaříme z vody*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7572-6. Dostupné také z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/806>
- SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8, str. 130-136
- ŠKVOROVÁ, Jaroslava a David ŠKVOR. *Proč zlobím?* Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-407-1.

TOMKOVÁ, Anna a Jitka KAŠOVÁ a Markéta DVOŘÁKOVÁ. Učíme se v projektech. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.

VALENTA, J. a kol. Pohledy. Projektová metoda ve škole a za školou. Praha: Ipos Artama, 1993. ISBN ISBN: 80-7068-066-0

Název: Zpracování koncepce a systému aktivit k podpoře
dětského čtenářství v knihovně

Autor: Mgr. Helena Hubatková Selucká

Jazyková korektura: Markéta Roupcová

Počet stran: 46